

СЕКЦІЯ 5. ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ТА ФІЛОСОФІЯ

Міхайліна Т. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії
держави і права та адміністративного права, докторант
Донецького національного університету
імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна*

СИНЕРГЕТИКА ПРАВОСВІДОМОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Низький рівень екологічної безпеки на сучасному етапі можна віднести до найзагрозливіших викликів, з якими стикається людство. Забруднення атмосфери, водних ресурсів, земель становить підвищену небезпеку, оскільки виявляється не лише на поточному етапі, а має накопичувальну, відкладену дію та вплив на життя, стан здоров'я, усі аспекти діяльності наступних поколінь.

У зв'язку з цим, підвищення безпеки навколишнього природного середовища є одним із пріоритетів світового співтовариства, про що свідчать численні міжнародні угоди, які характеризують підвищену нормотворчу активність суб'єктів міжнародного публічного права у даній галузі. Натомість внутрішня екологічна політика окремих країн характеризується полярністю і варіюється від визнання екологічної безпеки однією з найбільших цінностей (Канада, скандинавські країни) до повного ігнорування навіть базових екологічних стандартів (більшість країн Африки, окремі країни Азії тощо).

Більшість країн пострадянської правової сім'ї, до якої відноситься й Україна, обрали шлях виключно нормативного впровадження екологічних стандартів, що виражається у прийнятті значної кількості НПА, як законодавчого, так і підзаконного характеру (інструкції, порядки, норми викидів, забруднення тощо) в екологічній сфері, які на практиці виявляються не дуже дієвими. Це означає, що зміни відбуваються виключно у системі права, але не у правосвідомості, яка є інтегративним центром правової системи.

Визнаючи синергетичність правової системи, як відкритої та нелінійної, та розкриваючи роль у ній правосвідомості, можна акцентувати увагу на тому, що лише якісні зміни саме у правосвідомості здатні забезпечити позитивні трансформації в інших складових правової реальності, що за законами системності призведе до якісних змін у системі в цілому.

На специфічні властивості правосвідомості науковці-правники неодноразово звертали увагу. В тому числі, І. С. Кривцовою фундаментально досліджувався аспект синергетики при здійсненні компаративного аналізу, під час якого було виявлено, що «ефект самоорганізації» на рівні правової системи залежить від ступеня самоорганізації на рівні її компонентів і є результатом прояву тенденції ієрархічного керування внутрішньосистемними самоорганізаційними процесами. Цим же автором вперше обґрунтовано, що правова система є комплексом порядків, які самоорганізуються, перебувають у погодженій взаємодії під впливом внутрішньосистемного детермінанта – правосвідомості, яка визначає форму правової самоорганізації і є квінтесенцією самоорганізації правової системи, в можливостях якої забезпечити когерентність самоорганізаційних процесів й «алгоритм» саморуху правової системи в цілому [1, с. 5, 11]

А Ю. Ю. Калиновський, у свою чергу, концептуалізує роль громадянського суспільства у соціальній самоорганізації. Він аргументовано відстоює позицію, що суб'єкти соціальних відносин створюють механізми самоорганізації й самореалізації в межах існуючого правового поля. Якість їх рішень та характер вчинків залежить від ступеня розвиненості правосвідомості. Громадянин повинен усвідомити цінність права як невід'ємного атрибуту демократичної правової держави, а суспільна правова свідомість має сприймати і визнавати інструментальну функцію права як засобу вирішення існуючих протиріч [2, с. 20–21]. А отже, і в сфері екологічної безпеки хибним кроком є намагання здійснити якісні зміни виключно нормативним шляхом, без звернення до інституцій громадянського суспільства.

Найбільш ефективним у даній галузі видається підвищення загальної екологічної культури населення, коли сортування відходів або орієнтація на мінімізацію забруднення навколишнього природного середовища стає частиною

загальної культури населення. Імперативні методи впливу за заходи примусу в цій площині є ефективними лише до певної межі, і не здатні забезпечити досягнення поставленої мети в повній мірі. Продемонструвати ж якісний рух у галузі підвищення екологічної безпеки здатне лише підняття на інший рівень правосвідомості як пересічних громадян, так і суб'єктів господарських відносин та держави в особі її органів. Саме в цьому контексті доцільним є збільшення та підвищення якості міжнародних, внутрішньодержавних та приватних ініціатив, проектів, просвітницьких та заохочувальних заходів (в тому числі на рівні дошкільної та шкільної освіти), які спрямовані на прищеплення ціннісного сприйняття навколишнього природного середовища та формування високого рівня правосвідомості у даній галузі, що у подальшому детермінує зміни у практичній реалізації екологічних нормативних приписів.

Література:

1. Кривцова І.С. Методологічна роль синергетики у порівняльно-правовому пізнанні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кривцова Ірина Сергіївна; Одеська національна юридична академія. – О., 2008. – 22 с.
2. Калиновський Ю.Ю. Правосвідомість українського суспільства як соціокультурний феномен: філософсько-правова рефлексія: автореф. дис. ... доктора філософ. наук: 12.00.12 / Калиновський Юрій Юрійович; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 37 с.

Письменна О. П.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
теорії та історії держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна*

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Незважаючи на відносну молодість самого терміну «екологічна культура» (вперше він з'явився в 20-х роках ХХ ст. у працях американської